

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСИ»**

для здобувачів денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСИ»
для здобувачів денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

Затверджено
на засіданні кафедри
«Фінанси та банківська справа»
протокол № 6 від 05.02.2025 р.

Київ 2025

Методичні вказівки до проведення ділової гри з дисципліни «Фінанси» (для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок») / Укладачі: Т.В. Соломатіна, Е.В. Чернодубова. – Київ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2025. – 16 с.

Містить дидактичні матеріали із застосування активних методів навчання (ділової гри) з дисципліни «Фінанси» та рекомендації щодо організації її проведення.

Укладачі

Т.В. Соломатіна, проф.
Е.В. Чернодубова, доц.

Рецензент

М.А. Мельник, доц.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Активні методи навчання – це ті методи, за яких студенти самостійно, активно включаються у навчально-пізнавальну діяльність, які спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, а насамперед на творче, продуктивне мислення.

Види навчальних ділових ігор:
сюжетно-рольові (інсценування);
імітаційно-моделювальні (виробничі ситуації);
дидактичні (брейн-ринг, бліц-тести).

ВКАЗІВКИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ

Методичні рекомендації щодо змісту та структури ділової гри сюжетно-рольові (інсценування):

I Загальні положення.

Початкова мотивація викладачем участі у діловій грі – пояснення сутності й мети гри, її важливості для набуття практичних навичок з дисципліни, що вивчається.

II Рекомендації щодо проведення ділової гри.

Підготовчий етап: заздалегідь студентам видається завдання до ділової гри і визначається час її проведення; розподіляються ролі і призначаються модератор гри та відповідальні.

Ігровий етап: на початку проведення гри викладачу чи ведучому необхідно вказати ігрові правила, окреслити сюжет гри, чітко описати її сутність, повідомити учасників про умови виграшу, критерії оцінювання, надати учасникам гри детальні інструкції, рекомендації й роздавальні матеріали, здійснити груповий і рольовий розподіл.

Вирізняють такі основні групи ігрових ролей: *організаційні* – для керівництва (капітани, керівники, організатори, ведучі, модератори, керівники, координатори); *виконавчі* – для безпосереднього виконання ігрових завдань (оформлювачі, аналітики, виконавці); *контрольні* – для перевірки якості виконання ігрових завдань (журі, експерти, контролери). Важливо, щоб кожен учасник гри зміг знайти собі відповідну роль і чітко визначитися зі своїм завданням.

Модератор має визначити щонайменше три моменти:

завдання (що треба зробити),
час (скільки на це відведено часу),
результати (як вони мають бути представлені).

Завершальний етап: здійснюється оцінювання результатів виконання завдань та наголошуються моменти, які мали важливе дидактичне значення.

III Завдання та детальний опис перебігу ділової гри.

Може бути представленим у вигляді сценарію гри, необхідної наочності, роздавальних матеріалів.

IV Система оцінювання участі у діловій грі.

Оцінки, як правило, виставляються тільки після завершення гри, коли кожен учасник отримує заохочувальну оцінку за активність. Оцінка може виставлятися або викладачем, або за рішенням всіх учасників гри, або із застосуванням системи самооцінювання (за умови погодження з рештою учасників).

V Рекомендована література та необхідна наочність.

Студенти за завданням та під керівництвом викладача можуть самостійно виготовити необхідні наочні та роздавальні матеріали до проведення ділової гри. Цей етап підготовки теж має враховуватись при загальному оцінюванні студента у участі в діловій грі.

ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЛОВОЇ ГРИ

Ділова гра

Оцінка ефективності формування капіталу підприємства

Сутність гри. Основна мета ділової гри – це пошук найбільш ефективного джерела фінансування капіталу згідно з метою фінансової політики підприємства.

Статутний капітал акціонерного підприємства «Алькор» складається з 2000 шт. звичайних акцій і 200 шт. привілейованих (з гарантованим дивідендом 15 % річних) номінальною вартістю по 100 грн. кожна. Підприємству необхідні капітальні інвестиції на покупку нової виробничої лінії у розмірі 20 000 грн. Є можливість отримання фінансових ресурсів з наступних джерел:

1. Кредит строком на 3 роки з процентною ставкою 45 % річних, з щорічною виплатою відсотків;
2. Лізинговий кредит строком на 3 роки з процентною ставкою 52 % річних, з щорічною оплатою лізингових платежів, постнумерандо;
3. Випуск облігацій з терміном погашення в кінці 2-го року і дисконтом 60 %;
4. Випуск звичайних акцій;
5. Випуск привілейованих акцій (на колишніх умовах).

ЕВІТ в 1-му році планується на рівні 15 600 грн., 2-му році - 19 800 грн., 3-му році - 15 600 грн.

Фінансовому менеджеру необхідно ухвалити рішення щодо оптимального джерела фінансування, якщо основною метою фінансової політики підприємства є:

- максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій;
- мінімізація вартості капіталу;
- максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника (середньо ринкова прибутковість в економіці 48 %).

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ

Група студентів розділяється на 4 групи:

1. Перша група розглядає політику яка направлена на максимізацію рівня добробуту власників звичайних акцій.

2. Друга група розглядає політику яка направлена на мінімізацію вартості капіталу.

3. Третя група розглядає політику яка направлена на максимізацію накопиченого прибутку з урахуванням тимчасового чинника

4. Аналітична група, яка на основі розрахунків трьох груп повинна визначити найбільш оптимальну фінансову політику щодо формування капіталу підприємства

1. Якщо метою фінансової діяльності є максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, тобто прибутку до розподілу, що доводиться на 1 звичайну акцію, то для розрахунку останнього при кожному варіанті фінансування необхідно скласти таблицю (табл. 1.1-1.5).

Найбільшою трудністю є розрахунок відсотків по боргу у разі фінансування шляхом лізингового кредитування.

Річний лізинговий платіж постнумерандо визначається таким чином:

$$ЛП = K \times \frac{i \times (1 + i)^n}{(1 + i)^n - 1}$$

де ЛП - величина щорічного лізингового платежу;

K - величина лізингового кредиту;

i - процентна ставка;

n - період лізингового кредитування.

Структура лізингового платежу приведена в табл. 1.6.

Таблиця 1.1

Максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, за рахунок банківського кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. ЕВІТ			
2. Відсотки по боргу			
3. Валова прибуток (1 – 2)			
Чистий прибуток гр. 3 × (1-0,23)			
Дивіденди по привілейованим акціям			
Прибуток по звичайних акціях (4-5)			
Прибуток на 1 звичайну акцію			
Середній прибуток на 1 звичайну акцію*			

* Середній прибуток на 1 звичайну акцію за три дані роки.

Таблиця 1.2

Максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, за рахунок лізингового кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. ЕВІТ			
2. Відсотки по боргу			
3. Валова прибуток (1 – 2)			
Чистий прибуток гр. $3 \times (1-0,23)$			
Дивіденди по привілейованим акціям			
Прибуток по звичайних акціях (4-5)			
Прибуток на 1 звичайну акцію			
Середній прибуток на 1 звичайну акцію*			

* Середній прибуток на 1 звичайну акцію за три дані роки.

Таблиця 1.3

Максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, за рахунок емісії облигацій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. ЕВІТ			
2. Відсотки по боргу			
3. Валова прибуток (1 – 2)			
Чистий прибуток гр. $3 \times (1-0,23)$			
Дивіденди по привілейованим акціям			
Прибуток по звичайних акціях (4-5)			
Прибуток на 1 звичайну акцію			
Середній прибуток на 1 звичайну акцію*			

* Середній прибуток на 1 звичайну акцію за три дані роки.

Таблиця 1.4

Максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, за рахунок емісії привілейованих акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. ЕВІТ			
2. Відсотки по боргу			
3. Валова прибуток (1 – 2)			
Чистий прибуток гр. $3 \times (1-0,23)$			

Дивіденди по привілейованим акціям			
Прибуток по звичайних акціях (4-5)			
Прибуток на 1 звичайну акцію			
Середній прибуток на 1 звичайну акцію*			

* Середній прибуток на 1 звичайну акцію за три дані роки.

Таблиця 1.5

Максимізація рівня добробуту власників звичайних акцій, за рахунок емісії звичайних акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. ЕВІТ			
2. Відсотки по боргу			
3. Валова прибуток (1 – 2)			
Чистий прибуток гр. 3 × (1-0,23)			
Дивіденди по привілейованим акціям			
Прибуток по звичайних акціях (4-5)			
Прибуток на 1 звичайну акцію			
Середній прибуток на 1 звичайну акцію*			

* Середній прибуток на 1 звичайну акцію за три дані роки.

Таблиця 1.6

Структура лізингового платежу

Рік	Залишок боргу на кінець періоду	Лізинговий платіж		
		Всього	В т. ч.	
			відсотки по боргу	погашення основної суми боргу
1				
2				
3				
4				

2. Якщо метою фінансового управління є мінімізація вартості капіталу підприємства, то рішення можна представити у вигляді табл. 2.1-2.5.

Таблиця 2.1

Максимізація вартості капіталу, за рахунок банківського кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Податковий коректор			
2. Рівень відсотків по боргу			
Вартість складових капіталу підприємства			
3. Відсотки по боргу з урахуванням податкового коректора (1×2)			
4. Вартість привілейованих акцій			
5. Вартість звичайних акцій			
Структура капіталу підприємства			
6. Частка позикового капіталу			
7. Частка привілейованих акцій			
8. Частка звичайних акцій			
9. WACC, % $(3 \times 6 + 4 \times 7 + 5 \times 8) \times 100\%$			

Таблиця 2.2

Максимізація вартості капіталу, за рахунок лізингового кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Податковий коректор			
2. Рівень відсотків по боргу			
Вартість складових капіталу підприємства			
3. Відсотки по боргу з урахуванням податкового коректора (1×2)			
4. Вартість привілейованих акцій			
5. Вартість звичайних акцій			
Структура капіталу підприємства			
6. Частка позикового капіталу			
7. Частка привілейованих акцій			
8. Частка звичайних акцій			
9. WACC, % $(3 \times 6 + 4 \times 7 + 5 \times 8) \times 100\%$			

Таблиця 2.3

Максимізація вартості капіталу, за рахунок емісії облігацій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Податковий коректор			
2. Рівень відсотків по боргу			
Вартість складових капіталу підприємства			
3. Відсотки по боргу з урахуванням податкового коректора (1×2)			
4. Вартість привілейованих акцій			
5. Вартість звичайних акцій			
Структура капіталу підприємства			
6. Частка позикового капіталу			
7. Частка привілейованих акцій			
8. Частка звичайних акцій			
9. WACC, % $(3 \times 6 + 4 \times 7 + 5 \times 8) \times 100\%$			

Таблиця 2.4

Максимізація вартості капіталу, за рахунок емісії привілейованих акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Податковий коректор			
2. Рівень відсотків по боргу			
Вартість складових капіталу підприємства			
3. Відсотки по боргу з урахуванням податкового коректора (1×2)			
4. Вартість привілейованих акцій			
5. Вартість звичайних акцій			
Структура капіталу підприємства			
6. Частка позикового капіталу			
7. Частка привілейованих акцій			
8. Частка звичайних акцій			
9. WACC, % $(3 \times 6 + 4 \times 7 + 5 \times 8) \times 100\%$			

Таблиця 2.5

Максимізація вартості капіталу, за рахунок емісії звичайних акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Податковий коректор			
2. Рівень відсотків по боргу			

Вартість складових капіталу підприємства			
3. Відсотки по боргу з урахуванням податкового коректора (1×2)			
4. Вартість привілейованих акцій			
5. Вартість звичайних акцій			
Структура капіталу підприємства			
6. Частка позикового капіталу			
7. Частка привілейованих акцій			
8. Частка звичайних акцій			
9. WACC, % $(3 \times 6 + 4 \times 7 + 5 \times 8) \times 100\%$			

3. Якщо переслідувати мету максимізації прибутку з урахуванням тимчасового чинника, то в розрахунках застосовується метод дисконтування потоків. Дисконтування потоків представлено в таблиці 3.1-3.5

Таблиця 3.1

Максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника, за рахунок банківського кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Чистий грошовий потік			
2. Дисконтований чистий потік			
3. Потік в 0-й момент часу			
4. NPV (2 + 3)			

Таблиця 3.2

Максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника, за рахунок лізингового кредиту, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Чистий грошовий потік			
2. Дисконтований чистий потік			
3. Потік в 0-й момент часу			
4. NPV (2 + 3)			

Таблиця 3.3

Максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника, за рахунок емісії облигацій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Чистий грошовий потік			

2. Дисконтований чистий потік			
3. Потік в 0-й момент часу			
4. NPV (2 + 3)			

Таблиця 3.4

Максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника, за рахунок емісії привілейованих акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Чистий грошовий потік			
2. Дисконтований чистий потік			
3. Потік в 0-й момент часу			
4. NPV (2 + 3)			

Таблиця 3.5

Максимізація накопиченого прибутку з урахуванням часового чинника, за рахунок емісії звичайних акцій, грн

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
1. Чистий грошовий потік			
2. Дисконтований чистий потік			
3. Потік в 0-й момент часу			
4. NPV (2 + 3)			

Наприкінці гри, аналітична група, на основі проведених розрахунків, повинна зробити висновок щодо вибору найбільш ефективної фінансової політики щодо формування капіталу підприємства.

Література

Базова

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М.М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
2. Білик М.Д. Фінанси підприємств. Практикум: навч. посіб. / М.Д. Білик. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 196 с.
3. Любенко Н.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н.М. Любенко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.
4. Фінанси підприємств: підручник / за ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – 4-те вид. – К.: КНЕУ, 2004. – 571 с.
5. Шило В.П. Фінанси підприємств за модульною системою навчання / В.П. Шило, С.Б. Ільїна, В.В. Балабанова, І.І. Криштопа. – К.: Кондор, 2011. – 429 с.

Допоміжна

1. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. №1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №49.
2. Господарський кодекс України від 16.03.2003 р., №436-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18. – Ст. 144.
3. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336 с.
4. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27.03.1991 р. №887 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №24. – Ст. 272.
5. Власова Н.О. Фінанси підприємств / Н.О. Власова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 272 с.
6. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємств: навч. посіб. / О.І. Гадзевич. – К.: Кондор, 2007. – 180 с.
7. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – Х.: Фактор, 2007. – 976 с.
8. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: монографія / Л.А. Костирко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 256 с.
9. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Р.О. Костирко. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
10. Онисько С.М. Фінанси підприємств: підручник для студентів / С.М. Онисько, П.М. Марич. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 367 с.

11. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: навч. посіб. / Є.Г. Рясних. – К.: Академвидав, 2010. – 336 с.
12. Стасюк Г.А. Фінанси підприємств / Г.А. Стасюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 480 с.
13. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Г.М. Азаренко, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://librarysnu.at.ua/> – наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля.
2. www.globalpolicy.igc.org – новини світового бізнесу, інвестицій та фінансів.
3. <http://www.investfunds.com.ua> – інформаційний фінансовий сервер.

Учбове видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до ділової гри з дисципліни
«Фінанси»

для здобувачів денної та заочної форм навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»

Укладачі:

проф. Соломатіна Т.В.
доц. Чернодубова Е.В.

Підписано до друку

Формат 60x84 1/16. Папір типограф. Гарнітура Times

Друк офсетний. Умов. друк. арк. 0,4. Уч. вид. л.

Тираж 20 екз. вид. № . Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля
вул. Іоанна Павла II, будинок 17, м. Київ, 01042, Україна
Адрес редакції: вул. Іоанна Павла II, будинок 17, м. Київ, 01042, Україн